

Bernardin Škunca

ANIMATORI NEDJELJNE EUHARISTIJE

Pred očima imamo nedjeljnu misu s učešćem puka ili župnu misu. Misu u običnim, redovitim okolnostima po našim župama i duhovnim središtima (npr. u samostanima). Misu s našim narodom koji je svagdje, pa i u zabitnim, zaostalim i siromašnim sredinama, narod Božji. Sav taj narod, sabran na nedjeljno slavljenje Euharistije, ima dušu koju treba probuditi, oduševiti, raspjevati, otvoriti Božjoj Riječi. Tu ulogu — veoma tešku ali i veoma važnu — imaju svi oni koji su s bilo kojeg naslova pozvani vršiti određenu ulogu u nedjeljnom euharistijskom slavlju. Tu je svećenik-predsjedatelj na prvom mjestu, ali uz njega i s njime još mnogi drugi. Nazvali smo ih animatorima nedjeljne Euharistije.

Potreba animatorske službe

Ima u nas vjerničkih zajednica s veoma razvijenim smislom za animiranje liturgijskih slavlja. Tu se ostvaruje i dobra predsjedateljska uloga, i dobro čitanje biblijskih tekstova, i dobro izabrane pjesme, i dosjetljive animatorske inicijative. Ali, naše nedjeljne mise su često beživotne, neinventivne, nedovoljno produbljene, pasivne. Krivicu uglavnom snose animatori. Ali, njih zapravo nema. Nema ih uz svećenika-predsjedatelja, a nema ni predsjedatelja koji su dobri animatori. Zato je u takvim sredinama puk pasivan, nijem, bez uloge.

Potreba animatorske službe nameće se sama od sebe. Čini nam se da bi je trebalo razvijati s većim osjećajem odgovornosti. Valjalo bi više promicati animatorsku kulturu svih naših liturgijskih susreta. Ta se kultura tiče mnogih: od uloge predvornika slavlja, do sudjelovanja svega naroda Božjega. U tom smislu treba razumjeti načelnu uputu koncilskog dokumenta o liturgiji, u kojem se doslovno veli: »Liturgijski čini nisu privatni čini; oni su slavlje Crkve koja je 'otajstvo jedinstva' — sveti puk pođ biskupom okupljen i uređen. Stoga ti čini pripadaju čitavom Tijelu Crkve; ali pojedine njegove udove dosežu na različit način, prema raznolikosti staleža, službi i djelatnog učešća« (SC 26). Koncilske smjernice dapače idu dalje, gotovo u primjenu tih načela, pa se tako na račun učesnika u

liturgijskoj službi kaže: »Pravu liturgijsku službu vrše također i ministranti, čitači, tumači i oni koji pripadaju zboru pjevača (...). Sve ih stoga treba na svoj način brižljivo zadojiti liturgijskim duhom i poučiti da svoje uloge obavljaju pravilno i skladno« (SC 29).

Među animatore liturgijske službe ubrajamo: predsjedatelja misnog slavlja, čitače, pjevače i psalmistu, posebnog tumača-komentatora. Govorimo, dakako, o idealnoj slici, o idealnim mogućnostima. Ostvarenja će biti različita. Kadikad će većinu uloga vršiti sam predsjedatelj. Gdje god je to moguće, vrijedno je formirati sve navedene uloge. Njihov doprinos može biti značajan za duhovnu i pastoralnu formaciju određene zajednice vjernika. Želimo reći nešto o svakoj od tih uloga.

Predsjedatelj misnog slavlja

Svećenik koji predvodi euharistijsko slavlje ima nezamjenjivu ulogu. On »predsjeda sabranom puku u Kristovo ime, predvodi njegovu molitvu, naviješta mu vijest spasenja, i sebi pridružuje narod u prikazivanju žrtve (...) te dijeli kruh vječnoga života« (Opća uredba rimskog misala — dalje: OURM — 60). Predsjedatelj Euharistije, dakle, mora biti sabiratelj puka, predmolitelj, navjestitelj, posrednik i djelitelj.

Sabrati narod Božji, to je prva uloga predsjedatelja euharistijskog slavlja. Ta uloga počima prije slavljenja Euharistije. Ako je predsjedatelj ujedno i župnik, sav je njegov pastoralni rad sabirateljski. Ali, ovdje poglavito mislimo na onu neposrednu ulogu pred početak slavljenja mise. Gdje je to zgodno, kao na selu i u mnogim gradskim crkvama s prostranim predvorjem, dobro je zaći među vjernike što pred crkvom očekuju početak mise. Tu predsjedatelj može pokazati koliko je važno biti bliz ljudima i biti prijatelj ljudi. On tu pokazuje zanimanje za ljudsku svakidašnjicu, pozdravlja prispjele, ukidajući razlike i izdižući se iznad međusobnih zapreka, razmirica i čudnih udaljenosti. Tako će vjernike što su došli k misi već tu uvoditi u središnju poruku nedjeljnog slavlja — *u sakrament jedinstva*. U toj će ih poruci još više učvrstiti tijekom mise, kad god bude uzimao riječ: na početku, tj. u pozdravnoj riječi i u pokajničkom činu, u homiliji, na koncu mise. Potrebno je da sve to čini u povezanosti s porukom liturgije dana.

Bitna je uloga predsjedatelja misnog slavlja *predmoliti*. On sada predmoli Euharistiju, najuzvišeniju molitvu Crkve. Za tu je službu primio *svećenički red*. Zato on započima svaku molitvu mise, od znamenja križa kojim vjernike — u ime Presv. Trojstva — poziva na slavljenje te velike molitve Crkve, do zaključnog znamenja križa na kraju misnog slavlja po kojemu nad vjernike zaziva blagoslov toga istoga Trojstva.

Dobro je da predsjedatelj mise kadikad vjernike uvede u određene molitve što se mole preko misnog slavlja, kao npr. u Slavu na dan Božića, kada liturgija baš u toj molitvi izgovara riječi iz božićnog otajstva. Isto

se, kad je prikladno, može učiniti i za druge molitve, npr. za Vjerovanje, za Euharistijsku molitvu (kanon) općenito ili za neke od njezinih dijelova (za spomen živih ili pokojnih), za molitvu Očenaša i sl. Predsjedatelj zajednice će izabrati jednu od navedenih ili drugih molitava, i sažeto uvesti u nju.

Predsjedatelj nedjeljne Euharistije je zatim *navjestitelj*. Tu ulogu on napose obavlja putem homilije. Narod Božji je tu da čuje »vijest spasenja« (OURM 60), i to vijest spasenja što ga bogoslužje Crkve pruža dotične nedjelje. Homilija je navještaj i posadašnjenje te vijesti u određenoj zajednici vjernika. Zato su najuspješnije one homilije koje polaze od tekstova dana i od stvarnih potreba određene zajednice. Na takav zaključak upućuje i Opća uredba misala u kojoj stoji: »(Homilija) valja da tumači neki vid čitanja Svetog pisma ili koji drugi tekst iz redovnog ili promjenjivog dijela mise dana, vodeći računa o otajstvu koje se slavi ili o posebnim potrebama slušatelja« (OURM 41).

S ulogom navjestitelja usko se vezuje uloga *posrednika i djelitelja*. Predsjedatelj misnog slavlja je ponajviše baš u Euharistiji ucjepljen u Krista, jedinog posrednika između Boga i ljudi (usp. Heb 9, 15). Odatle njemu uloga tog posredništva. Odatle je on i djelitelj otajstava Božjih, napose djelitelj kruha vječnoga života (usp. OURM 60).

Sažeto rečeno, animatorska uloga predsjedatelja nedjeljnoga misnog slavlja sastoji se u slijedećem: predsjedatelj:

- sabire i prihvaća vjernike;
- poziva na slavljenje, tj. uvodi u misu, u pokajnički čin;
- uvodi u pojedine molitve i predmoli ih;
- naviješta riječ spasenja;
- dijeli Euharistiju;
- otpušta zajednicu (prethodno daje obavijesti, čita godove pokojnih i sl.).

Čitači Božje riječi

Svećeniku-predsjedatelju Euharistije čitači pomažu čitati misna čitanja, izuzevši evanđelje (usp. OURM 66). Ulogu čitača mogu vršiti svi sposobni vjernici. Prednost imaju zaređene osobe (službe čitača), zatim prikladne muške osobe te podesne ženske osobe (usp. OURM, isto).

Uloga čitača je veoma značajna za dobro sudjelovanje u slavljenju Euharistije. Ta uloga je i teška, iako se takvom ne smatra. Zato se na račun te službe u Općoj uredbi misala s pravom naglašava: »Da bi vjernici slušajući božanska čitanja mogli steći u sebi ugodan i živ osjećaj Svetoga pisma, potrebno je da čitači određeni za tu službu budu zaista sposobni i brižno pripremljeni« (OURM, isto). U našoj se sredini — koliko je vidjeti — veoma malo vodi računa o pripremanju čitača. Nije, doista,

ni u drugim zemljama mnogo bolje, pa jedan strani autor o tome kaže: »Mi smo sužnjevi nekog nemara, jedne navike. Čitamo otrcanim tonom, bez života. Naše je čitanje često beživotno, dosadno, monotono, dječje. Čitanje nam je postalo gomilanjem zvukova, zapravo brbljanjem, koje smeta sadržaju teksta.«¹

Naše čitače bi doista trebalo brižljivo pripremati. Možda bi taj posao trebao ući u školski program naših vjerskih škola, srednjih i visokih. Trebalo bi postati dio vjerske kulture. Značajno je ustanoviti da nam bolje čitaju učenici iz građanskih škola negoli sjemeništarc i studenti bogoslovije. Dapače, u više navrata smo se mogli uvjeriti kako učenici osmogođišnje škole bolje čitaju nego studenti bogoslovije. Razlog je jednostavan: u građanskim školama postoje razne sekcije, među kojima literarna, dramska i sl. U tim sekcijama se učenike poučava za različite nastupe. Vježbe čitanja su u prvom planu.

Kod službe čitanja treba postići takvu glasovnu i smisaonu izražajnost da vjernici-slušatelji mogu kazati: to je bio vrlo lijepi tekst. Iz misnog čitanja bi vjernici trebali čuti i osjetiti pravi naglasak poruke. Zato je pripremanje misnog čitača još zahtjevnije negoli se to traži za druge tekstove.

Među čitače Božje riječi treba ubrojiti i *psalmistu*. Tu ulogu redovito obavlja sam čitač. U svakom slučaju je važno voditi računa o tome da izvođenje psalama može biti višestruko.² Navodimo neke od mogućih oblika:

— *Izravna psalmodija*, kada psalmist izgovara psalam bez prekidanja, s izražajnim naglaskom ili pjevajući, dok liturgijska zajednica sluša.

— *Responsorijalna psalmodija*, kada liturgijska zajednica uzima učesće nakon svakog stiha ili kitice s odgovorom koji se književno, ritmički i melodijski nadovezuje na tekst što ga izgovara psalmist. Taj oblik psalmodije nije isto što i izvođenje psalma uz pripjev.

— *Psalmodija s pripjevom*, kada se na svaku kiticu liturgijska zajednica uključuje s pripjevom ili samostalnom antifonom, što gledom na tekst, ritam i napjev nije usko vezano uz odlomak koji izvodi psalmist.

— *Naizmjenična psalmodija*, kada liturgijska zajednica, podjeljena u dva kora, naizmjenice izvodi psalmske retke.

»Škole« ili zbor pjevača

Zadaća je pjevača »da pravilno izvode dijelove pjevanja koji na njih spadaju, već prema tome kakve je vrsti pjevanje, te da promiču djelatno sudjelovanje vjernika u pjevanju« (OURM 63). Prema toj uputi rimskog misala, koja se inače oslanja na načela drugog Vatikanskog sabora (usp.

¹ G. VANLERBERGHE, Tehničko obrazovanje čitača, u Služba Božja, 2/1974, 129.

² Ovdje donosimo nekoliko oblika izvođenja prema J. GELINEAU, Pastoralna teologija liturgijskih slavlja, KS, Zagreb 1973, 219.

SC 30), pjevače se više ne može promatrati kao zasebno tijelo, makar oni bili na visokoj glazbenoj razini. U liturgiji mise, u kojoj se veoma preporučuje djelatno sudjelovanje svih vjernika (usp. OURM 3), pjevači imaju promicati to sudjelovanje. Oni, dakle, imaju animatorsku ulogu. Zato je važno odrediti prikladno mjesto pjevača. S tim u svezi vrijedi slijedeće načelo: »Vodeći računa o rasporedu svake crkve, pjevački će zbor biti smješten ondje odakle će jasno doći do izražaja njegova narav, to jest da on sačinjava dio okupljene zajednice vjernika i da u njoj vrši posebnu ulogu. Mjesto mora uz to olakšavati izvođenje liturgijske službe, a pojedinim članovima omogućava potpuno, tj. sakramentalno sudjelovanje u u misi« (OURM 274). Čini se da je prikladno mjesto pjevača negdje između svetišta i crkvene lađe. Takav položaj olakšava animatorsku ulogu pjevača, a ujedno je u boljem odnosu s predsjedateljem liturgijske zajednice.

Ako je u našoj specifičnoj situaciji — zbog razumljivih razloga — kadikad bolje da pjevači budu iza leđa vjernika, na koru pri ulazu u crkvu, dobro je da u tom slučaju barem psalmist ili netko od voditelja zbora pjevača bude ispred zajednice vjernika. Tu ulogu bi mogao obavljati i tumač, ali o ulozi tumača valja nešto zasebno kazati.

Tumač misnog slavlja (komentator)

U redovitim prilikama ulogu tumača vrši sam predsjedatelj liturgijske zajednice. Korisno je, međutim, da se u svečanijim zgodama i u teže shvatljivim obredima, uspostavi uloga tumača. On vjernicima »daje razrješenja i upozorenja ikako bi se uveli u slavlje i što bolje osposobili da ga razumiju« (OURM 68).

Uloga tumača je osjetljiva. Može se izroditi. Umjesto da se vjernicima pomogne kako da bolje uđu u smisao i sadržaj obreda, kadikad se ta služba pretvori u nepotrebno, suvišno i izvanliturgijsko brbljanje. To se napose može kazati za one slučajeve kad tu ulogu preuzmu predsjedatelji slavlja koji su istovremeno župnici. Svaki intervent pretvore u pravu, dugu propovijed, uvjereni da svom puku moraju dati hrane u izobilju. Nasuprot takvoj slici tumača, i predviđajući pretjeranost, u Općoj uredbi misala se kaže: »Napomene tumača moraju biti potanko pripravljene i trijezno odmjerene« (OURM 68). Tumač treba da stalno polazi sa stajališta da njegova uloga nije davati vlastiti i u sebi važan sadržaj, nego pomoći da se sadržaj misnog slavlja potpunije razumije i bolje doživi. Uloga je tumača upozoriti, pokazati važnost, protumačiti. Zato tu ulogu treba da obavlja osoba koja je dobro upućena u sadržaj, smisao i oblik slavlja.

Tumač nije službeni djelatnik misnog slavlja. Zato svoju ulogu ne vrši s mjesta koje je predviđeno za druge djelatnike liturgije. On stoji »na zgodnu mjestu pred vjernicima, ali ne ulazi na ambon« (OURM 68).

Bitna obilježja animatorske uloge

Nedjeljna Euharistija je u punom smislu čin Tijela Crkve. Ona je spomen-čin Gospodinove večere i cjelovitog vazmenog događaja. Ona je s druge strane vrhunac tjedne liturgije, napose dana Gospodnjeg. Odatle važnost i potreba sudjelovanja svega vjerničkog naroda u tom činu.

Jasno je da je bitno obaviti sam čin mise, ali taj čin je ujedno slavlje, što je napose istinito za nedjeljnu pučku misu. Ta pak misa mora biti događaj vjere. Gore opisane animatorske uloge bi trebale pomoći da se taj događaj uistinu zbude. Treba doživjeti misu, Euharistiju, a ne animatorske intervente. Kako bi ono prvo došlo do izražaja, smatramo da bi svaka animatorska uloga trebala voditi računa o slijedećim bitnim oznakama:

1. *Odmjerenost*, to znači da pojedina animatorska uloga ne odvlači, nego usmjeruje, da ne svraća pozornost na sebe nego da izražava poštovanje i otvorenost prema središnjem događaju slavlja i prema sadržaju liturgije dana. Zato je dobro da u redovitim slavljinama ne bude odveć animatorskih intervenata, što posebno vrijedi za komentatorske uloge. U obnovljenom Rimskom misalu je predviđeno šest mjesta za sadržajnu animaciju misnog slavlja (na početku mise, pokajnički čin, prije čitanja, prije prefacije, prije Očenaša i na kraju mise).

2. *Poziv na sudjelovanje*, tj. da se sve prisutne što više uključuje u događaj slavlja. S tim u svezi je važno ustrajno i planski odgajati liturgijsku zajednicu, što je napose moguće u klasičnom tipu župa.

3. *Poziv na razmišljanje*. Potrebno je vrednovati časove šutnje. Nedjeljna Euharistija ne spada u oblik slavlja u kojemu se znade za samo jedan izražaj: veselite se na izvanjski način. Misa je čin u kojemu je unutarnje sudjelovanje temeljno. Časovi šutnje, napose iza pričesti (OURM 121), pomažu da misno slavlje postane u punom smislu događaj vjere. Ako je zajednica vjernika liturgijski odgojena, takve časove šutnje može se preporučiti i u drugim dijelovima mise: kod pokajničkog čina, iza čitanja, iza homilije.

4. *Poziv na djelovanje*. Događaj vjere je istovremeno doživljaj, a doživljaji se pamte. Dapače, duboki doživljaj postaje događaj u trajanju. U našem slučaju to je misa iza mise. Animatorski interventi moraju imati za cilj da se sudjelovanje u misi produži u djelovanje iza mise.

Potreba liturgijske ekipe

Opisane animatorske uloge, kao i druge uloge što su vezane uz liturgiju, zahtijevaju pripremu i zajednički dogovor. Već odavna u mnogim zemljama — a ponegdje i u nas — postoje liturgijske ekipe. Stvaranje takvih ekipa tamo gdje ne postoje, bilo bi od značajne koristi za naše vjerničke krugove. Te bi ekipe mogle imati slijedeći oblik rada:

1. Liturgijske ekipe bi mogle imati desetak članova različitog spola, različite dobi i kulture. Ta različitost je potrebna zbog toga što određena ekipa treba da predstavlja sastav župne zajednice.

2. Ekipa se može sastajati jednom mjesečno. Ako je moguće i tjedno. Redovito će biti lakše ostvariti prvu propoziciju.

3. Svaki susret može početi s razmišljanjem jednog nedjeljnog čitanja. Tekst bi trebalo izabrati na prethodnom susretu kako bi članovi ekipe imali prilike da već kod kuće upoznaju sadržaj teksta. Duhovno produbljivanje biblijskog teksta može pomoći da se takvi susreti ne pretvore u jednostavno animatorsko-tehničko spremanje liturgijskih slavlja.

4. Ako se ekipa sastaje jednom mjesečno, potrebno je da članovi ekipe međusobno podijele uloge što će ih obavljati u slavljinama dotičnih nedjelja.

5. Tijekom susreta članovi ekipe izmjenjuju ideje do kojih su došli. Sve to može biti od koristi za homiliju, za izbor pjesama, za sadržaj komentara i za druge inicijative što su povezane s dotičnim slavljem.

6. Liturgijska ekipa — ako je dobro vođena — može se otvarati i drugim, izvanliturgijskim inicijativama. Ipak, ne bi bilo dobro da se ekipa odveć okrene tim drugim inicijativama. Bolje je da veći dio vremena upotrijebi za produbljivanje liturgijskih slavlja. Za druge inicijative može se osnovati druge ekipe.

* * *

Za uspješno vođenje naših slavlja trebamo dobrih liturgijskih animatora. Takvih, na žalost, nema mnogo. Potrebno ih je formirati. To, međutim, nije najteži posao. Teže je probuditi želju za poslom oko liturgije. Čini se da je dubina svih naših nedostataka u nedostatku takvih želja.

NAŠA JUBILARNA OBEĆANJA

- Križ u svaku kuću!
- Hrvatska katolička obitelj dnevno moli i nedjeljom slavi misu!

